

במצוות בנין בית המקדש

האם חורבן בית שני היה ידוע מראש?

אוצר החכמה

רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"א:

"מצות עשה לעשות בית לד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלוש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגומר"

ושם בהל' ד':

"בנין שעשה שלמה כבר מפורש במלכים וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה וכעין דברים המפורשים ביחזקאל".

ויש לעיין במה ששנינו במשנה במסכת נזיר ל"ב:

"וזו טעות טעה נחום המדי כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו ביהמ"ק חרב אמר להם נחום המדי אילו הייתם יודעין שביהמ"ק חרב הייתם נוזרים אמרו לו לא והתירן נחום המדי. וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו כל שנזר עד שלא חרב ביהמ"ק נזיר ומשחרב ביהמ"ק אינו נזיר" [שהיה נחום המדי סבור שפותחין בנולד ואפילו לא שכח, שאמר להם אילו הייתם יודעים שביהמ"ק חרב כלום הייתם נוזרים וזהו נולד דלא שכיח שבשעת הנדר עדיין היה ביהמ"ק קיים].

מאתר 10/06/2018

ובגמ' שם: "אמר רב יוסף [אילו הייתי התם הייתי אומר] לאותם הנזירים לא כחכמים עשיתם שנדרתם שהיה לכם לירא פן יהרס שהרי החורבן נזכר בפסוק] היכל ד' היכל ד' היכל ד' [והפסוק הוא סימן לדבר שהם שלושה היכל והשנים עתידיים ליחרב, והשלישי בבוא יום ד' הגדול והנורא לא ימוש לנצח. ולא היה בא להתיר להו נדרים בפתח זה אלא להוכיחם בא למה לא זכרו פסוק זה ולהמנע מלדור (תוס' שם)].

[ויש לעיין למה לא ניחא לתוס' לפרש שרב יוסף היה אומר לחכמים שניתן להתיר ואינו נולד כיון שיודעין שעתיד ליחרב וגם מה סברה יש שיחשב נולד אם הדבר

מעלין בקודש א - סיוון תשנ"ט

מוכרח להיות וצ"ע]. עכ"פ יש להקשות למה צריך ר' יוסף ללמוד מקרא דהיכל ד' שלוש פעמים שבית המקדש יחרב שאינו אלא דרשה וניתן לפרשו בדרך אחרת וכמו שכתבו התוס' נזיר שם שרש"י בתנ"ך פירש הקרא פירוש אחר והרי היה יכול להוכיח שבדאי יחרב הבית שני שהרי נבואת יחזקאל לא נתקיימה.

עוד קשה לפי מה שכתב הראב"ד להשיג על מה שכתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה

אפי' חזקיהו

פ"ו הי"ד:

"ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקדשן לעתיד לבוא. לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אעפ"י שאין שם בית בנוי ואוכלין קדשי קודשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה. ואוכלין קודשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומה. שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת מקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממין הן עומדין בקדושתם. אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני כיבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה מן המעשרות ומשביעית שהרי אינה מארץ ישראל, וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השניה הוא מקודש היום ואע"פ שנלקח הארץ ממנו וחייב במעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומות".

ובהשגות הראב"ד וז"ל:

"סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מנין לו ובכמה מקומות במשנה אמרו אם אין מקדש ירקבו ובגמ' אמרו דנפול מחיצות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא לא חילק בין מקדש וירושלים לשאר ארץ ישראל. ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לר' יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבוא לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ד' לעולם כך נגלה לי מסוד ד' ליראיו לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת".

ונראה שמוכחת סברת הראב"ד שידע עזרא שעתידים המקדש וירושלים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר שהרי לא ייתכן שישאר קדושת המקדש שבנה עזרא לעולם שהרי לא נתקיימה נבואתו של יחזקאל ונבנה בית שני כבנין שלמה ובע"כ

שעתיד המקדש להשתנות ומעתה קשה למה לא הוכיח רב יוסף שעתיד הבית להיחרב לפי הראב"ד.

האם נכתבה משנת מידות וההלכות ברמב"ם - כתאור העבר בלבד?

עוד קשה מה ראה הרמב"ם לכתוב כל מדות המקדש מפ"ד ה"ג בהלכות בית הבחירה עד פ"ו ה"ו שם שהרי אין דרכו של הרמב"ם להביא הלכות שנהגו פעם ולא ינהגו בעתיד כמו שלא הביא דיני במות מי כשר להקריב בהן כיון שנאסרו הבמות ולא יחזרו להיתרן, כך לא היה לו להביא הלכות מדות ומקום המקדש שנהגו בבית שני שהרי בעתיד לא יהיה כך אלא יהיה כמפורש ביחזקאל ולא היה לו להביא רק תבנית ומקום המזבח שזה מעכב ולא ישתנה ולא נשתנה מקומו וכמו שכתב בפ"ב. ודבר זה קשה גם על המשנה ששנו מסכת מדות ומסכת זו נתחברה אחר החורבן על ידי ר' אליעזר בן יעקב או ר' שמעון איש המצפה כמו מסכת תמיד ויומא וכמו שאמרו יומא י"ד מאן תנא מדות ר' אליעזר בן יעקב. ונתבאר באריכות בספר 'דורות הראשונים' כרך ג' פרקים כ"א, כ"ג הטעם שנתחברה על ידי חכמים אלו מפני שכל זמן שהבית היה קיים לא הוצרכו לשנות במשנה שכל מה שנוהג כל שנה בעבודת יום הכיפורים ובהמ"ק כל זמן שהיה קיים לא הוצרכו לשנות מידות אבל אחר החורבן שנו משניות אלו חכמים שהכירו את המקדש וידעו עבודת יום הכיפורים שהם ר' אליעזר בן יעקב ור' שמעון איש המצפה. ועיקר הדבר שאין המשנה שונה דברים ידועים ונהוגים בישראל כתב הרמב"ם בפירוש המשנה מנחות דף מ"ד גבי תפילין עיין שם. ומעתה מה צורך לשנות משנה מדות מאחר שכבר אינו נוהג מדות המקדש יותר?

חורבן בית המקדש השני לא היה חייב להתרחש

ונראה לי ליישב שאף שברור שצריך שיהיה מקדש שלישי בתבנית האמורה ביחזקאל מ"מ אינו מוכרח שצריך להיות חורבן בית המקדש השני, שאפשר לסתור הבית השני ולבנות שלישי בלי חורבן. הרי הורדוס בנה מקדש מחדש ולא היה חורבן. ולכן אין לנזירים פתח לומר אילו ידענו שיחרב בית המקדש לא היינו נוזרים, שאם היה בית השלישי נבנה בלי חורבן השני לא היו נמנעים מלנזור שהרי יכולים לגלח בבית השלישי. וביותר שגם בשעה שסתרו השני ועוד לא הספיקו לבנות בנין יחזקאל עדיין יש בידם של הנזירים לגלח ולהקריב קרבנות כל זמן שהמזבח קיים. וביותר לפי מה שכתב רש"י ר"ה ל. שבנין ביהמ"ק העתיד לבוא יבוא בידי שמים ולכן ייתכן שיבנה ביו"ט ובלילה ואם כן ייתכן שירד בית המקדש השלישי בתבנית שראה יחזקאל

ויתעלם הבנין הקיים ולכן אין ראייה על חורבן בית שני. אכן מקרא היכל ד' היכל ד' היכל ד' שלוש פעמים זה מדבר על חורבן הבתים שכך לשון הפסוק ירמיה ז', ד:

"אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר היכל ד'... הנה אתם בוטחים לכם על דברי השקר לבלתי הועיל. הגנוב רצוח ונאוף... והלך אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם. ובאתם ועמדתם לפני בבית הזה אשר נקרא שמי עליו ואמרתם נצלנו למען עשות את כל התועבות האלה. כי לכו נא אל מקומי אשר בשילו... וראו את אשר עשיתי לו מפני רעת עמי ישראל... ועשיתי לבית... כאשר עשיתי לשלו".

והנה מפורש כאן שבגלל עבירות יחרב הבית ואם לא היו חוטאים לא היה הבית חרב ומעתה איך היה מתקיים "היכל ד'" ג' פעמים? ובע"כ שאם לא היו חוטאים היו מתקיימים ג' המקודשים בלי חורבן ובגלל העבירות נחרבו. וכן יש לומר גם לגבי שילה וירושלים שעל זה נאמר: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" שמנוחה זו היא שילה ונחלה זו ירושלים, שהיה מתקיים בלי חורבן ומעתה מה שר' יוסף אמר שאין זה נולד היינו שידוע שהיו חוטאים בבית שני וממילא היו יכולים לדעת שיחרב הבית ועל ידי כך יתקיים ג' "היכל ד'".

מצוות בניין ביהמ"ק היא כתבנית בית שני

א"ת 10/08/2018

ונראה שאף שהמקדש השלישי יהיה כתבנית שראה יחזקאל מ"מ המצוה עלינו לבנות בית המקדש כשאפשר הוא לבנות כתבנית בית שני, שהרי יש מצוה לבנות ואין זה סותר לנבואת יחזקאל שבעתיד יבנה המקדש מחדש בלא חורבן. וביותר אם נאמר שמקדש של יחזקאל ירד מן השמים ולא יבנה בידי אדם וכמו שכתב רש"י הכוונה שרק בידי שמים א"כ ברור שהמצוה נקיים כשאפשר לקיים בתבנית בית שני ומן השמים ירד בעתיד כבנין יחזקאל. אכן אין הכרח שכך יהיה ואפשר שאנו לא נבנה כלל ורק ירד מן השמים, לכן אסר ר' יוחנן בן זכאי יום הנף משום מהרה יבנה המקדש היינו מקדש שבידי שמים וא"כ אפשר שיבנה בט"ו בניסן או בליל ט"ז ולא יספיקו להקריב העומר עד חצות לכן אסר כל היום. ובזה מיושבות כל הקושיות שהקשינו שלכן שנו במשנה וכתב הרמב"ם מדות המקדש כדי שנדע לקיים המצוה.

הקרבה בבמות בזמן הזה

והנה הכסף משנה (הל' בית הבחירה פ"ו הט"ז) עומד על מה שכתב הראב"ד:

"לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קדוש אחר עולמי בכבוד ד' לעולם לפיכך הנכנס עתה אין בו כרת".

"אני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה דאעפ"כ למה היה מניח עזרא מלקדש לעתיד לבוא שמא בזמן החורבן יותן לנו רשות להקריב" עכ"ל.

ומהכס"מ נראה כמו שכתבנו שיכול להתקדש קידוש אחר עולמי גם אם לא נתבטל הקדושה ראשונה וא"כ שיכול להשתנות גם כשבית המקדש קיים. אכן מה שפשוט להכס"מ שלדעת הראב"ד אין אפשרות להקריב קרבנות בזמן הזה אינו נראה, שאדרבה אם בטלה קדושת המקדש חזרו הבמות להיות מותרות ואפשר להקריב על הבמה וכמו שאמר רב יצחק מגילה י' שמעתי שמקריבין בבית חוניו דקסבר בית חוניו לאו ע"ז וקסבר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ונראה שהכס"מ אזיל בשיטת ר"ח שבתוס' מגילה י'. ד"ה ומאי וז"ל:

"ולכן נראה לר' חיים דכ"ע מודו דמשבאו לירושלים נאסרו הבמות ושוב לא היה להם היתר והנהו תנאי בהא פליגי דמאן דאמר לא קדשה סבר דאף במקומו של מזבח אין יכולים להקריב עכשיו ומאן דאמר קדשה סבר דבמקום מזבח מותר להקריב אבל לא בכמה".

עוד יש לומר שקושית הכס"מ היא שגם אם נאמר שלדעת הראב"ד בטלה קדושת המקדש ומותר להקריב בבמות וכדעת ר' יצחק שמקריבין בבית חוניו מ"מ קשה לו שלא היה צריך עזרא להניח מלקדש אחר החורבן כדי שיוכלו להקריב פסח שאינו קרב בבמה, ואף שפסח קרב בבמה גדולה מ"מ בית המקדש אחר החורבן אין לו דין במה גדולה, כן נראה פשוט בטורי אבן מגילה ד"ה "שמעתי" שכתב לתרץ מה שאמר ר"י שמעתי שמקריבין אף שאין בית מהטעם שקדושה שניה קדשה לעתיד לבוא וקשה גם אם לא קדשה לעתיד מקריבין מדין במה אלא על כרחך סבר שצריך לקדש משום קרבן פסח שאינו קרב בבמה. וסברה זו מוכרחת שא"כ נקשה גם על שלמה המלך למ"ד שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא למה הניח מלקדשו שמא יוכלו להקריב אחר החורבן.

אין הכרח בחורבן המשכן לפני בניית בית המקדש

במשך חכמה בסופו בדרוש בעניין קדושה ראשונה הקשה על הפסוק "אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי" (תהילים צ"ה, יא). והקשה איך אמר אם יבואון אל מנוחתי הא אילו לא חטאו מרגלים משה היה נכנס עמם ובונה בהמ"ק בירושלים ולא היה שילה כלל, ולכן דרש "מנוחתי" היינו עוה"ב וחזר בו. ולפי דרכנו יש לפרש גם על שילה וגם אם משה היה נכנס ייתכן שהיו מקימין המקדש בשילה ואח"כ היו

עוברים לירושלים בלי שיחרב שילה. תדע שהרי המשכן שעשה משה הקימו מקרשים ורק בשילה היה בית של אבנים ויריעות המשכן מלמעלה והרי המשכן לא חרב ובע"כ שניתן להעביר ולקדש מחדש גם בלי חורבן.

מדוע נקרא בית שני "האחרון"?

בש"ת הרשב"א ח"ד סימן קפ"ז ויכוח עם חכם גוי וז"ל:

"חזר ובא עלי מצד אחר ואמר הנה הכתוב אומר שאין בית אחר הבית השני שכן כתוב: ^{אוצר החכמה} "גדול יהיה הבית הזה האחרון מן הראשון" (חגי ב', ט). הנה שקראו "אחרון" ואם יש אחר לאחריו לא יקרא לזה אחרון". - אמרתי - לא קראו אחרון אלא בהצטרף אל הראשון וכמוהו "וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ויוסף אחרונים" (בראשית ל"ג, ב) הנה קראה ללאה וילדיה "אחרונים" אף על פי שרחל ויוסף אחרונים להם אלא שקראם אחרונים בהצטרף אל השפחות וילדיהן".

גם באותות שעשה משה נקרא 'אחרון' לא המאוחר ביותר

והנה במפרשים הביאו עוד הוכחה שקוראין לשני אחרון אף שיש אחריו עוד, משמות פרק ד' שאמר ד' למשה שישליך המטה ויהי לנחש" למען יאמינו כי נראה אליך ד'... ויאמר ד' לו עוד הבא ידך בחיקך... והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו לקלך ולקחת מימי היאור ושפכת היבשה... והיו לדם ביבשת" הרי שקוראין לאות השני האות האחרון אף שהיה אחריו עוד אות. ויש לעיין מ"מ מדוע קראו השם לאות השני האחרון ולא האות השני? עוד קשה מה אמר משה "והן לא יאמינו ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ד'" ועל זה אמר לו שלושה אותות והרי כבר אמר לו הקב"ה "ושמעו בקולך" (שם ג', יח)? עוד קשה הלשון "והיה אם לא יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי היאור ושפכת היבשה" וצריך ביאור למה שני האותות הראשונות אמר ד' ביחד ואילו האות השלישי אמר ד' אחר והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות? ונראה ליישב לפי מה שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פרק ח':

"משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה שהמאמין על פי אותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט או בכישוף... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני שענינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש

אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להם כך וכך וכן הוא אומר "פנים בפנים דיבר ה' עמכם"... ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר "הנה אנוכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם" (שמות י"ט, ט) מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה... וזה שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותם במצרים ואמר לו "ושמעו לקולך" (שמות ג', יח) ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר "וזה לא יאמינו לי" עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק ההרהור שמהרהרין אחריו שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחלה ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא-לוהים על ההר הזה וכו'".

ונראה שלפי זה שמשה רבינו השתמט ללכת עד שאמר לו "וזה לך האות" צריך לפרש שזה לך האות אמר לו הקב"ה בסוף והפרשה מתפרשת בכלל ופרט וכמדה י"ג מל"ב מדות דר' אליעזר בנו של ר"י הגלילי:

"מכלל שאחריו מעשה ואינו אלא פרטו של ראשון 'ויברא אלוקים את האדם בצלמו בצלם א-לוהים ברא אותו זכר ונקבה ברא אותם' הרי זה כלל ואחר כך פרט מעשיו שנאמר 'ויצר ד' א-לוהים את האדם... ויפל תרדמה... ויבן את הצלע', השומע סבר שהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון וכו'".

כך נאמר שמה שאמר ד' למשה וזה לך האות כאשר תצאון ממצרים תעבדון את הא-לוהים על ההר הזה זהו הכלל ואחר כך פירט שמשה רבינו נשמט מללכת ולבסוף אמר "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לא-לוהים וידעתם כי אני ד' א-לוהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" (שמות ו', ז).

והנה מה שאמר הקב"ה לעשות אותות כמו זריקת המטה והפיכתו לנחש והכנסת ידו לחיקו ושפיכת מים מן היאור ליבשה ולפי סברת הרמב"ם הרי אינם אותות גמורים שאין בהם דופי ולמה עשאן ונראה על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ז ה"ז:

"הנביא... כשמשלחים אותו נותנים לו אות ומופת כדי שידעו העם שהא-ל שלחו באמת ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו ושנתעלה בהן על כל בני גילו מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ובפרישתה ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר

שהא-ל שלחו מצוה לשמוע ממנו שנאמר "אליו תשמעון". ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא וזה האות יש לו דברים בגו ואעפ"כ מצוה לשמוע לו הואיל ואדם גדול וחכם וראוי לנבואה מעמידים אותו על חזקתו שבכך נצטוונו כפי שנצטוונו לחתוך את הדין על שני עדים וכו'".

ושם בפרק י' הל' א' כתב:

"כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שד' שלחו אינו צריך לעשות אות... אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו... ובודקין אותו פעמים הרבה... נביא שנודעה נבואתו והאמנו בדבריו פעם אחר פעם... אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם וכו'".

פ"ח פ"ח

'אחרון' הוא המאוחר בקבוצה בעלת תכונות מסוימות, אע"פ שיש עוד אחריו

ולפי כל זה נראה לומר שמה שד' אמר למשה "ושמעו לקולך" היינו כדין כל נביא שמאמינים לו נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה ואינה נאמנות מוחלטת אבל מ"מ מאמינים בו אחרי שהגיע לדרגת נבואה וגם יתקיימו דבריו. ומשה רבנו ששאל "והן לא יאמינו לי" היינו כל זמן שלא אעשה אותות לא יאמינו בי מיד אלא אחר שיתקיימו דברי שאומר מה עתיד להיות לכן אמר לו הקב"ה שיעשה שני אותות, אחד במטה שיהפך לנחש ואחד שידו מצורעת. והנה לא התבאר ברמב"ם כמה פעמים בודקין אלא פעמים הרבה וגם כתב והאמינו בדבריו פעם אחר פעם אסור להרהר אחריו. ונראה שמסתבר שהדבר תלוי במחלוקת רבי ורשב"ג שנחלקו ביבמות ס"ד בכמה פעמים הוה חזקה לרבי בשתי פעמים הוה חזקה ולרשב"ג בג' פעמים הוה חזקה ויסוד ענין חזקה שמתחזק על ידי כמה פעמים הוא שכל שקרה דבר ויש לתלות בסיבה ויש לתלות במקרה כגון שמת ילד מחמת מילה ויש לומר שזה מחמת סיבה שבא ממשפחה דרפי דמייהו ואינו נקרש ואז סכנה למול אחיו ויש לומר שמת מחמת מקרה ולכן בפעם אחת תולין במקרה ולדעת רשב"ג גם בב' פעמים תולין במקרה אבל לא ג' פעמים שהמקרה לא יתמיד לכן עדיף לתלות בסיבה ואסור למול אחיו וכן נראה בנביא שאם עשה אות אחד או אמר דבר העתיד להיות ונתקיימו דבריו יש לתלות במקרה אבל אם עשה שני אותות לדעת רבי הוחזק לנביא שעדיף לתלות מה שנתקיימו דבריו בגלל שהוא נביא אמת ולא לתלות במקרה ולדעת רשב"ג צריך שיעשה ג' אותות או שיתקיימו דבריו ג' פעמים ולהלכה פסקה הגמרא שהלכה כרבי והלכה כרשב"ג, בנשואין ומלקיות כרבי ווסתות ושור המועד כרשב"ג ויש לדון בטעם הדבר עיין שם בתוס' יבמות ס"ה. ד"ה נשאת.

ומעתה נראה שנביא שעשה שני אותות הוחזק לנביא אמת לדברים מסוימים ואם עשה ג' אותות הוחזק נביא לכל דבר ובזה נתיישבו כל הקושיות. קושיא א. למה קראה התורה לאות השני אות אחרון היינו שהוא אחרון לדברים מסוימים ומסתבר שלשמוע לנביא בדבר הרשות די בב' פעמים אבל לשמוע לדבריו לעבור על אחת ממצות התורה לפי שעה כמו מצוה להלחם בשבת צריך ג' פעמים וכמו שכתב בביאור הגר"א יור"ד סימן ק' אות י"ט שבאיסור דאורייתא ב' פעמים הוה חזקה ואסור לאכול פרי שנמצאו בו ב' תולעים אבל תבשיל מותר עד שימצאו ג' תולעים שבתבשיל אין איסור תורה שמתבטל ברוב, ובריה שאינה בטלה הוא מדרבנן ולכן להחמיר לשמוע בקול הנביא די בב' פעמים אבל להתיר איסור תורה לפי שעה צריך ג' פעמים. ולפי זה נמצא שהאות השני הוא אחרון לדברים מסוימים לכן קוראים אותו אחרון והשלישי שבא לדברים אחרים הוא כאילו עניין חדש. והנה מה שיש דברים שצריך ג' הוא גם בדברים שהם מן התורה כגון שור המועד וכמבואר בתוס' יבמות שם וגם אם נאמר שמחמת ספק הוא זה שבדרבנן צריך ג' ובדאורייתא די בב' פעמים וליכא ספיקא קמי שמיא וא"כ קשה היה לו לגלות למשה רבנו האמת בכמה פעמים הוה חזקה ואז או שהיה די בב' אותות או שהיה צריך ג' ולא היינו מכנים השני אחרון יש לומר שמ"מ בני ישראל נסתפקו וזה גופא לא ידעו אם לקבל ממשה רבנו הדין שבכמה פעמים הוה חזקה לכן צוה לעשות שני אותות ואם לא יאמינו גם לשני האותות יעשה שלישי.

ומה שקשה עוד, אחר שאמר ד' "ושמעו בקולך" איך אמר משה "והן לא יאמינו ולא ישמעו בקולי" וד' ענה שיעשה האותות, יש לומר שגם מה שהקב"ה אמר "ושמעו בקולך" היינו אחר שיעשה האותות כדין נביא ומשה שאמר "והן לא יאמינו" היינו שביקש מד' שיודיע לו מה האותות או שחשד בישראל שגם אחר שיעשה האותות לא יאמינו ויעברו על מה שעתידה תורה להזהיר "לא תנסו את ד'" וד' הבטיח לו שבני ישראל מאמינים היינו אם על פי דין חייבין להאמין.

וקושיה ג' כבר נתיישבה בדברינו.

בית שני הוא האחרון לסוג מקודשים מסוים. השלישי שונה.

ובזה מיושב גם למה קרא הנביא לבית שני בית האחרון דהיינו שבית שני הוא אחרון מהבתים שקדושתם בידי אדם אבל האחרון היינו השלישי יבנה בידי שמים. והנה מה שהרשב"א הביא מהכתוב "וישם את לאה וילדיה אחרונים ואת יוסף ורחל אחרונים" יש לומר לפי מה שכתב בתחלת הפרשה "ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות" ולא נתפרש מי היה במחנה האחד ומי היה במחנה השני והרי מסתבר שחצה גם את ילדיו לשני מחנות וזה הכוונה "העם אשר

אתו" שהרי המטרה של חצית העם היתה אם יבוא עשיו להלחם עם מחנה אחד "והיה המחנה הנשאר לפליטה" וא"כ בודאי דאג לחצות את ילדיו וא"כ יש לומר שחצה באופן זה שהשפחות ולאה וילדיהן היו במחנה אחד ורחל ויוסף במחנה השני ואז מובן למה קרא ללאה וילדיה אחרונים היינו אחרונים ממחנה אחד ורחל ויוסף אחרונים שהיו במחנה השני. אמנם במלבי"ם מפרש ויחץ את העם [עם] הצאן והבקר לשני מחנות היינו שמן העם אשר אתו דהיינו הנשים והטף עשה מחנה אחד המקנה והרועים עשו מחנה שני ויאמר אם יבוא עשיו אל המחנה האחד שהיינו המקנה והרועים וכו'. אכן גם לפי פירוש זה יש לומר לפי מה שכתב בפסוק א' בפרק ל"ג "ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות" שהיה בדעתו שאם עשיו יבוא להרוג את השפחות וילדיהם רחל ולאה יברחו ולכן גם לאה ורחל הם שניהם אחרונים ומה שחילק יעקב לשלושה מחנות שפחות ולאה ורחל - נראה שחש שמא יעלה בלב עשיו אחר כך להורגם אחר שעבר מהשפחות ולכן חלקם לשלושה עכ"פ מובן למה קרא גם ללאה וגם לרחל אחרונים ולפי כל זה יש לומר שלכן קרא לבית שני "אחרון" ששני הבתים הינם בדרגא אחת לעומת השלישי שירד מן השמים ולכן השני אחרון משנים הראשונים משא"כ השלישי שהוא אחרון לגמרי.